

RESİM SANATINDA MANİPÜLASYON

Hüseyin ELMAS, Ali Rıza KANAÇ

* *Prof. Dr. Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü*

***Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim Anasanat Dalı*

Sanatta Yeterlik Öğrencisi

ÖZ

Anahtar kelimeler:

*Sanat, Teknoloji,
Manipülasyon,
Mekan, Figür*

“Resim sanatında Manipülasyon” konulu araştırmada, dijital ve teknolojik araçlarla oluşturulan resim alt yapılarının sanatta kullanımına dair örneklerin araştırılması amaçlanmıştır. Başlangıçtan bu yana, teknolojinin gelişmesiyle birlikte, düşünen, sorgulayan ve yenilikleri sürekli kovalayan insanoğlu, içinde bulunduğu çağın gelişmelerine kendiliğinden uyum sağlamıştır. Özellikle 20. yüzyıldan günümüze teknolojik yenilikler, popüler kültüründe etkisiyle kendisini her alanda iyiden iyiye hissettirmiş, sanatçılarda bu gelişmelerden uzak kalmayarak, sanatsal yaratı ve üretimlerini teknoloji ile at başı yürütmeye çalışmışlardır. Günümüzde dijital kaynakların sunduğu imkanlarla manipülasyon denemeleri yaparak kendi sanat anlayışlarını oluşturan gerek Türk, gerekse pek çok yabancı sanatçıya rastlanmaktadır. Bu çalışmada, Bedri Baykam, Hüseyin Elmas, Utku Varlık, Adam Caldwell, Conor Harrington, Hossam Dirar gibi sanatçıların eserleri incelenmiştir.

MANIPULATION IN PAINTING ART

ABSTRACT

Keywords:

*Art, Technology,
Manipulation,
Space, Figure*

In the study “Manipulation in Painting Art”, the aim is to investigate the examples of the use of art structures created by digital and technological tools in art. Since the beginning, with the development of technology, the human being who thinks, questions and constantly chases innovations, has adapted itself to the development of the era. Technological innovations, especially from the 20th century to the present day, made itself clear in every area by the influence of popular culture, and the artists did not stay away from these developments and tried to lead their artistic creation and production with technology. Nowadays, there are Turkish and many foreign artists who make their own art understanding by making manipulation experiments with the opportunities provided by digital resources. In this study; The works of artists such as Bedri Baykam, Hüseyin Elmas, Utku Varlık, Adam Caldwell, Conor Harrington, Hossam Dirar have been studied.

GİRİŞ

Teknoloji ve bilgi çağı olarak tanımlanan 20. Yüzyıl, başlangıcından günümüze hızla gelişmektedir. Özellikle Dadaizm, Pop-Art ve yeni dışavurumcu sanatçılara kadar uzanan bu süreçteki sanat oluşumları gözlemlendiğinde, bu oluşumların, teknolojik gelişimlere bir tepki veya yanıt olduğu düşünülebilir. Görüntü üreten (baskı teknikleri, fotoğraf, film, dijital programlar) teknolojilerin uygulamaya geçilmesiyle sanatın üretilme koşulları değişmiş ve yeni anlatım olanakları ortaya çıkmıştır (Ertan ve Sarsarı, 2015: 83). Özellikle 20. yüzyılda, sanat alanındaki gelişmeler teknolojik yeniliklere bağlı olarak ve popüler kültürün de etkisiyle köklü bir değişim yaşamıştır. Bu bağlamda sanatsal yaratı ve üretimi alanındaki gelişmeler, bazı sanatçılarda teknoloji ile doğru orantılı olarak yürütülmeye başlamış ve bu da deneysel dijital altyapılı sanat eseri üretimini doğurmuştur. Günümüzde gelişerek ve değişerek ilerleyen teknoloji, sanat alanında farklı malzemelerin kullanımına bağlı olarak, sanatçının biçimlendirme dili olma özelliğini kazanmıştır. Dijital görüntünün elde edilmesiyle birlikte, sanatçılar resim yüzeyinde dijital kaynakların sunduğu imkanlardan birisi olan manipülasyonu bir yöntem ve yaratı sürecinde daha yaygın bir araç olarak kullanmaya başlamışlardır.

Dijital görüntünün elde edilmesiyle birlikte, bir bakıma sanatçı yeni bir tuval ve palet olanağı sağlamıştır. Bu yeni sanat sanatçılar tarafından elektronik bir ekran üzerinde üretilen bir sanat olarak kalmayıp, mimari, heykel gibi diğer sanat dallarıyla ortaklaşa kullanılarak, Pop-Art, Happening, Body-Art, Enstalasyon gibi değişik tarzda sanat yapıtlarının ortaya çıkmasına yol açmıştır (Uğurlu, 2008: 258).

Bu bağlamda temelinde kübizmin kolaj mantığı olan manipülasyon yönteminde, dijital görüntülerin kullanımı ile resim yüzeyinde imajlar bütünü oluşturulmaktadır. Bu tür çalışmalarda sanatçılar önceki dönemlerde dergi, afiş, gazete gibi dijital baskılı görselleri tuval yüzeyine yapıştirarak veya transfer-baskı kullanarak çalışmışlardır. 1990 sonrasında, dijital çizim programları sayesinde bilgisayar kullanarak binlerce görsel sanatçılar tarafından yeniden yorumlanarak olduğundan farklı biçimde eser olarak ortaya çıkartılmıştır. Artık sanatçılar basılmış

veya bilgisayar ortamındaki imajları ister bir program üzerinde yeniden biçimlendirebilir, isterse de basılı görselleri tuval yüzeyinde boya karışımları ile anlatım diline bağlı olarak farklı biçimlerde kullanabilmiştir.

Aslan'a göre, sanat alanında karşımıza çıkan manipülasyon kavramında seçme, ekleme, çıkarma gibi kavramlar yönlendirme kadar önem taşımaktadır. Günümüz sanatına kadar kullanılan manipülasyon kavramı nesnelere normalde olmayacakları bir biçimde sunulması renk, biçim gibi olasılıkların denenmesiyle ortaya çıkmaktadır (Aktaran: Altuncu vd., 2013: 115).

Böylece sanatçı, resim alanını, görüntünün internetten rastgele indirdiği (download edildiği) bir boşluk olarak görmektedir. Doku ve şekillerden oluşan pencere (Windows) basamaklandırırken sanatçı "resimsel olanın" modern estetiğini World Wide Web'in teknolojik terimleri ile yeniden düzenlemektedir (Aktaran: Çokokumuş, 2013: 91).

Sanatsal yaratının giderek bireyselleştiği günümüzde, dijital teknolojilerin yardımı ile üretilen çalışma örnekleri oldukça fazladır. Özellikle 1980'li yıllarda postmodern kuramların yaygınlık kazanmasıyla sanatsal yaratı, nesneden çok özünde sanatçıların pratikleri ile şekillenmiştir denilebilir (Antmen, 2008: 2779).

Bu bağlamda öncelikle Türkiye'de sanat gelişimini değerlendirecek olursak; Yeni akımların yaratılmaya başlandığı II. Dünya Savaşı sonrası, sanatla teknolojinin bir çeşit iş birliğine yöneldiği ve günümüze kadar geldiği söylenebilir. Sanat merkezinin Paris'ten New York'a kayması sanata Amerika'nın egemen olmasını sağlamıştır. Bu yıllarda Türkiye'de özellikle kübist yansımanın çözülmesi karşısında bir aksiyon dinamizminden çok, statik doku denemeleri hakimdir. Üslup araştırmaları arasında gerek spontane biçim coşkuluğu, gerekse daha geometrik plandaki konstrüktif çabalara rastlanabilir. Batı'da soyut akımlar birbiri arkasına gelişen ve yenilenen bir işleve sahipken çağdaş biçim programındaki yenilenmelerin Türkiye'de ancak birtakım düşünce çabaları ve tartışmalar, yargılar ve sulamalarla ortaya çıktığı görülüyor (Tansuğ, 2008: 296).

Bu dönemi kapsayan Türkiye'nin genel sana-

yileşme sürecini inceleyecek olursak, endüstri devrimi ile birlikte dünya genelinde hızla gelişen teknoloji atılımları her alanda etkin bir şekilde yaygınlık kazanmıştır. 1781 yılında Batı'da buhar makinesinin icadı ile başlayan bu süreç Türkiye'de ise ancak Cumhuriyetin ilanından sonra ihtiyaç maddelerinin üretimine yönelik tesislerin devlet tarafından kurulmasıyla başlamıştır. Batı'nın özel sektör olarak gelişen endüstrisinin tersine Türkiye'de 1960'lı yıllarda dahi endüstri tesislerinin devlet tarafından kurulmasına devam edilmekteydi. 1970 sonlarına gelindiğinde ise Türkiye'nin içinde bulunduğu politik şartlara bağlı olarak bu süreç sanayiye durma noktasına getirmiştir. 1980 Sonrası 24 Ocak kararları olarak bilinen ekonomik paket ile ülkenin sanayi üretimini kalite konusunda iyiye ulaştırmak amaçlanmıştır (Geçim, 1989: 276).

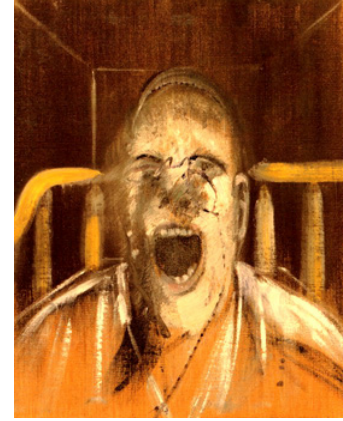
Buna karşın Çağdaş Türk sanatı, her alanda üretilen yapıtlarla özgün bir dil kazanma yolunda ilerlemektedir. 1975 yılından bu zamana resim sanatı alanında figür ve soyut resim yaklaşımları, kavramsal sanata yönelik biçim araştırmaları yapılmaktadır. Yeni sanatsal eğilimleri yansıtabilmek için belirgin çabaları olan sanatçılar, malzeme olanaklarının yanı sıra, modern teknolojiyi de kullanarak obje ve figür alanında yoğunlaştıkları dikkat çekmektedir. Öyle ki yeni eğilimler, dünya sanat çevrelerinde 1950'lerden sonra terk edilse de 1960 sonrası çağdaş Amerikan sanatının birçok ülkede derin etki yarattığını söylenebilir (Tansuğ, 2008: 358-363).

1980 sonrası Türk Resim sanatı gerek öz gerek biçim açısından giderek çağdaşlaşan, etkin ve geniş çeşitliliği yansıtan bir resim geleneği yaratmıştır. Teknoloji-sanat ilişkisi içerisinde değerlendirecek olursak, Bedri Baykam'ın (1957-...) eserlerinde kullanılan imajlar bir manipülasyon oluşturarak yeniden kullanılmıştır. Resimlerinde izleyici ile buluşturmak istediği 4. boyut algısı manipülasyona tam anlamıyla örnek teşkil etmektedir (Resim-1). Tuval üzerinde çoklu katman mantığı ile ürettiği eserlerde, izleyiciyi yönlendirme etkisi oldukça büyüleyicidir. Şeffaf katmanların oluşturduğu derinlik hissi, normalde var olması imkansız olan fiziksel hareketi izleyicinin zihninde canlandırarak, manipülasyon bağlamında figür ve mekanı birbirleri üzerinde dans

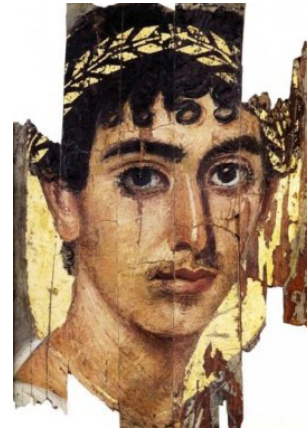
ediyormuş izlenimi vermektedir. Dokuz figür farklı boy ve renklerde kullanılmıştır. Her bir figür sanatçı için ayrı anlamlarda resme eklenmiştir. Haremi anlatan resimde geçmişten ve günümüzden görüntüler kullanılmış; ayrıca, sanatçının anlatım diline bağlı olarak yeniden yorumlanmıştır (Resim-2/3).

Resim-1: Bedri Baykam "Haremin Bugünü ve Dünü"

Resim-2: Francis Bacon

Resim-3: Fayum Tabut Portresi

"Study for the Head of a Screaming Pope"

Çalışmalarının çoğunda, dijital görüntülerin kendine has estetiğinden faydalanarak çalışan bir diğer sanatçı ise Utku Varlık'tır (1942-...). Sanatçıyla yapılan

görüştürmede, kullandığı bütün teknikler bağlamında asıl manipülasyonu izleyicinin zihninde oluşturmayı amaçladığını söylemiştir. Resim yüzeyinde, manipülasyon yöntemini figürlerin doku içerisinde kaybolması değil aksine belirgin bir biçimde renk harmonisi içerisinde yeniden doğması olarak kullanılmaktadır. Öyle ki resim yüzeyinde dijital görsellerin keskin bir biçimde izleyicinin zihninde oluşturduğu etki bu yöndedir. Her bir figür, resim yüzeyinde kendi konumunu kendisi belirlemiştir. Rahat ve hayali bir mekan/mekanlar havuzunda yüzüymüş görünümündedir. Manipülasyonun sağladığı bu algı ile her bir figür aslında, bir bütünü yüzeydeki küçük parçaları gibidir. Son dönem çalışmalarında, kavramsal anlamda “Hiç” e ulaştığını söyleyen sanatçı, resim yüzeyindeki manipülasyonların izleyicinin zihnine ulaşmanın bir aracı olarak görmektedir. Fotoğraf görüntülerinin mekânsal kurgu düzeninde üstlendiği manipülasyon etkisi, plastik dokunuşlarla birleşerek Utku Varlık’ın “Hiç” kavramına ulaşma biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Birbiri arasında renk geçişleri ile bağlı olan figürler, ışık gölge oyunları ile mekânsal bir derinliğe bürünüyor. Dijital görüntülerin kendisine özgü şeffaflığının renk pigmentleri ile olan kaynaşması, algıda rüya etkisi yaratmaktadır.

Sanatçı’nın Rembrandt’ın “Betsabee” isimli yapıtından faydalandığını, eseri yeniden yorumlayarak manipülasyon bağlamında kendi üslubuna çevirdiği görülmüştür (Resim-4). Yapı olarak birbiri içerisine geçmiş iki resimden biri form olarak deforme edilmiştir. Resmin kendisine ait mekan algısı ile izleyiciye verilen resim, figür mekan ilişkisi içerisinde yanılmalı olarak manipüle edilmiştir. Bu çalışma ayrıca orijinal hali başka yerde bulunan nesnelerin fotoğraflarından elde edilen imajların yani heykel, resim, figür, mekan gibi kavramların manipülasyon bağlamında yeniden ele alınma konusunda oldukça etkili bir örnektir. Resmin ışık etkisi yeniden yorumlanarak izleyiciye açık koyu değerlerde algılatılmıştır. Hem deformasyonun hem de manipülasyonun ortak dilde kullanıldığı görülmektedir.

Resim-4: Utku Varlık “İsimsiz”

Hüseyin Elmas (1967-...) ise, özellikle “Kubbe-ler” serisi ile resimlerinde dijital ve boya katmanlarının ortak dili olma özelliğini kazanmıştır. Kompozisyonlarında dijital programlar sayesinde her bir resmini bir sonrakinin temeli olarak kullanırken, renk, leke, çizgi, nokta, açık-koyu dengesi gibi olguları farklı görsellerden elde etmiş; yer yer müdahalelerde bulunmuştur. Çalışmalarında kültürel etkilerin oldukça özgün biçimde ele alındığı görülmektedir. Kültürel simgeler ve boya kaynaşmaları bütün resim yüzeyinde dengeli bir dağılım halindedir. Fotoğraf makinesi ile elde ettiği görüntüleri dijital programlar sayesinde resimsel anlamda yeniden yorumlamaktadır.

Mekan anlamında Türk İslam mimarisinin kubbe formunun iç görünümünden manipüle ettiği imajları; semazen, at, güvercin gibi figürlerle kültürel anlamda bir bütün içerisinde sunar. Manipülasyon yönteminin tanıdığı sayısız etkiyi izleyiciye sunmak istediği hale gelene kadar tekrarlayarak nihai sonuca ulaşmakta, sonrasında ise plastik olarak yeniden özgün bir biçimde boya ile müdahalelerde bulunmaktadır. Dijital yaratı ve pentürün bileşimi çalışmalarının ortak dilini oluştururken, tasarımda kullanılan imgeler birbirini bütünlüleyici şiirsel-lirik renk ilkeleri ile bir araya gelmektedir. Elmas’ın son dönem çalışmaları incelendiğinde, kubbe formunda sadeleşmeler gözlemlenirken, kaligrafinin de resimlere girdiği ve yüzeyde parçalanmalara yardımcı çizgisel bir aşılama olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Yazı olarak bir anlam yüklenmeyen şekiller dağılımı, mekan ve figür bağlamında imajları birbirine bağlamak için bir ara eleman görevi üstlenmektedir. Resim yüzeyindeki renk

oluşumları manipülasyonun etkisi ile bazı yerlerde negatif ve gri değerlerde bazı yerlerdeyse daha doygun ve renk patlamaları olarak öne çıkmaktadır.

Yüzlerce mekan ve figür fotoğraflarının dijital olarak bulunduğu manipülasyon yöntemi sanatçının izleyiciye vermek istediği şekilde yeniden yorumlanmış ve sanatsal anlamda doyuma ulaşana kadar üzerinde çalışılmıştır. Geleneksel kültürel imajlar çağdaş sanat algısıyla kurgulanmış ve kubbenin estetik-mistik örgüsü manipülasyon yönteminin de kendi içerisinde barındırdığı sayısız etki ile birleşerek mekan figür ilişkisi içerisinde resimlerde ortaya çıkmıştır. Yapıtlarının ana kurgusunu merkezini oluşturan kubbe ve kubbe formuna yakın olan motifler, renk lekelerinin bir araya gelmesi ile duyarlı ve ritmik bir yansıma ortaya koymaktadır. Geçmiş şimdiki ve geleceği düşünsel anlamda görüntüleri manipülatif olarak birleştirirken boya uygulaması olarak da birleştirici bir yol izler (Resim-5).

Resim-5: Hüseyin Elmas, "Kubbeler"

Türk sanatçılarda olduğu gibi Batılı sanatçılar da manipülasyon yöntemi kullanarak eserler üretmektedir. Türkiye'ye göre teknoloji-sanat ilişkisini önce yaşamaya başlamış olan Batı sanatında dijital program gelişimi daha eskidir. 19. yüzyılda fotoğrafın bulunmasıyla mimesis anlayışı değişerek sanatta farklı yolların doğmasına neden olmuştur. Fotoğraf hem kendi başına bir sanat dalı olmuş hem de diğer sanat dallarının bir üretim tekniği olmuştur. Ayrıca, sanat yapıtının çoğaltma aracı olarak fotoğraf, sanat yapıtının teklifinin ortadan kalkmasına ve sanatın anlam değiştirmesine yol açmıştır. Teknoloji ve sanatın iç içe geçmesiyle birlikte sanatçı, sanat eseri ve izleyici arasındaki geleneksel çizgi önemi yitirdi (Dikmen, 2012: 142-143).

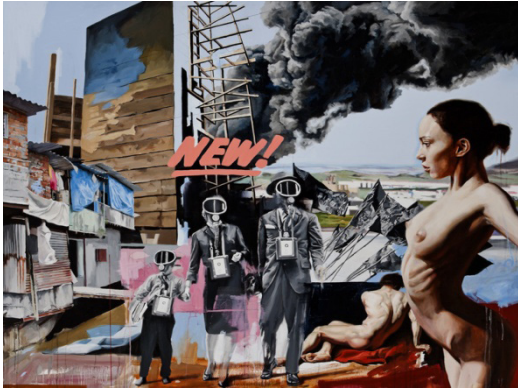
1980'li yıllarda dijital sanatçı Harold Cohen "Aaron" adlı bir çizim programı geliştirdi ve dijital sanat teriminin doğmasına neden oldu. Günümüzde dijital sanat terimi, animasyonları, videoları kapsamasına karşın bilgisayar üzerinde işlem gören fotoğraf ve internet için üretilmiş sanat eserleri için de kullanılmaktadır. 1990'lı yıllarda ise bazı sanatçılar fotoğraf görüntüleri üzerine bilgisayarda müdahale ederek eserler ürettiği görülmüştür. Bunu takiben 2000'li yıllarda ise dijital çalışmaların daha resimsel görünmesi için mürekkep kağıdı üzerine dijital baskılar alınmıştır (Farthing, 2014: 548).

1987 yılı sonrası ise dijital çizim programları, geliştirilip yazılım olarak üretilmeye başlanmış ve artık sanat ortamında yerini almıştır. Photoshop programının temelleri de bu yılda atılmıştır. Michigan Üniversitesi doktora öğrencisi Thomas Knoll ve kardeşi tarafından geliştirilmeye başlanmış ve 1990 yılı Eylül ayında Adobe firması yazılım satın alınarak ilk sürümü piyasaya çıkartılmıştır (Sanal-1).

Böylece üretiminden günümüze yaygın olarak kullanılmaya başlanan dijital programlar sayesinde manipülasyon, izleyicinin zihinsel ve duygusal tecrübelerini yeni bilginin üretimi ile bir metafor olarak algılatan düşünce ve hayal gücünü yönlendirerek bu alandaki eser yaratımını zenginleştirir diyebiliriz. 20. yüzyılda sanatın endüstrileşmesi sonucunda Dada ve Avangard anlayışların da etkisiyle birçok sanat alanı değişmiştir (Ertan ve Sansarcı, 2016: 39). Böylece dijital görüntünün resim sanatına girmesi, manipülasyonun figürler ve mekanlarla birleşmesi sanatçıların kendini ifade etmedeki özgün bir yolu olmuştur. Manipülasyon etkileri oldukça yoğun kullanan Adam Caldwell'in (1963-...) çalışmalarında bu etkilere rastlamak mümkündür.

Arka plan mekan kurgusu üzerinde manipülatif etkilerle yüzeye yerleştirdiği figürler, izleyiciye ilk olarak zaman-mekan kavramını sorgulatsa da sanatçının anlatım dilindeki yönlendirmeler dengeli parçalanmalar olarak yansımaktadır. Klasik anlamdaki kolaj etkilerini resimlerinde bütünsel olarak düşünen sanatçı, dijital olanakların sunduğu şeffaf ve esnek birleştirmeleri geleneksel anlamda çalışmıştır. Farklı sanat eserlerindeki görüntüleri ve fotoğrafları kendi eserinde manipü-

lasyon yöntemi ile yeniden yorumlayan sanatçı, mekan içinde mekan algısı yaratarak figürlerin ön arka plan ilişkisini normalde olması beklenenden farklı yansıtmıştır. Fiziksel varlığı reddederek üst üste yerleştirdiği kurgular ile izleyicinin zihninde kısa süreli bir hareket etkisi yaratmıştır diyebiliriz. Sağdaki figürün duruş yönü itibari ile izleyicinin dikkati soldaki mimari karmaşanın arasından izleyiciye bakan eski dönemlerden alınmış algısı yaratan figürlere yönelmektedir. Mekan olarak her anlamda kurguyu içine alan resimde hem bir manzara perspektifi hem de kapalı bir mekan algısı yaratılmıştır. Çıplaklık ve giyinikliğin bir arada verilmesi kavram olarak sanatçının anlatım diline bağlıdır (Resim-6).

Resim-6: Adam Caldwell

Benzer yöntemi Conor Harrington'un (1980-...) çalışmalarında görmek de mümkündür. Conor, ilk işlerinde yoğun çok katmanlı sanat eserleri yaratmak için farklı grafiti teknikleri kullanmıştır. Bu işleri soyut dışavurumcu sanatçıların eserlerini andırmaktadır. Bu şekilde Conor, radikal sokak sanatı hareketiyle, erken ve orta 20.yüzyılın devrimci anti-figüratif sanatını karşılaştırmıştır diyebiliriz. Mekan kurgusu üzerinde yönlendirmeleri figürler ile sağlayan sanatçı, gerçekçi görüntülerin üzerinde yaptığı lekesel dokunuşlar ile kompozisyon açısından bütünlüğü sağlamayı amaçlamıştır diyebiliriz. Arka planda oluşturduğu dikey duvar hissini kare dokular ile zeminde birleştirerek mekan algısı yaratmıştır. Resmin sağ ve sol taraflarındaki siyah alanların verdiği derinlik hissi ile üzerine yapılan lekeler, soyutlama algısı yaratmıştır. Manipülasyonun kendine özgü yönlendirme olgusu sol tarafta ayağın dan asılmış iki hayvan figürü ile etkileyici bir biçimde tasvir edilmiştir. Resmin genelinde teatral bir sahne ser-

gileniyor izlenimi yaratılmaktadır. "Sanatsal özgünlük" ve "deha" kavramları yani daha saf bir sanat ve popüler kültür arasındaki hiyerarşi modernist ayrımla mümkün olmuştur diyebiliriz (Resim-7).

Resim-7: Conor Harrington, "Fight Clup"

Resimlerinde dijital altyapı üzerinde mekânsal kurgular figür, obje ve kaligrafiye çalışan bir diğer sanatçı Hossam Dirar (1978-...), boşluğun içerisinde yüzen bir nesnelere topluluğu ile izleyicinin algısında mekan hissi yaratmaktadır. En üst katmanda kullandığı kaligrafiye resimde bütünleyici ve dengeleyici çizgisel dağılımlar halinde görülmektedir. Renkleri sıcak soğuk etkisi ile kullanırken bütün ilgiyi merkeze yerleştirdiği figüre çekiyor diyebiliriz. Dijital teknoloji sayesinde katmanlar arası geçiş klasik kolaj tekniğine göre daha saydam ve yumuşak haldedir. Farklı görüntüleri manipülasyon yöntemi ile bir düzen içerisinde toplarken mekan ve figür resmin nihai sonucunda kolektif bir biçimde ortaya çıkmıştır (Resim-8).

Resim-8: Hossam Dirar "When We Existed"

SONUÇ

Toplumsal değişimlerin, çağdaş sanat üretim yöntemlerine ve akımlara göre incelenmesi, çevre ve toplum bilincinin ağır bastığı; küreselleşme, teknoloji-insan ilişkisi ve çok kültürlülük gibi konuları, akım veya üslup benzeri birleştirici özellikleri olmadığından farklı üsluplar doğmasına neden olmuştur (Ertan

ve Sansarcı, 2016: 98). Böylece günümüzde bir akım içerisinde toplanan sanatçı grupları olmasa da her biri bağımsız olarak benzer üslupta çalışmalar yapabilmektedir. Resim yüzeyinde manipülasyon kullanımı sanatçıların kendi üslup kaygılarına göre değişse de yöntem olarak aynıdır. Resim üretiminde bir nevi eskiz görevi gören manipülasyon, bazı sanatçılar için hız, bazıları için kolaylık sağlarken bazıları içinde izleyiciye ve sanatsal doyuma ulaşmak için bir araçtır.

Öyle ki, manipülasyon resme ne katmaktadır sorusuna cevap olarak bütün bu gözlemlenen sonuçlar verilebilir. Dijital teknolojilerin sanattaki yeri ve önemi azımsanmayacak derecede büyüktür. Fakat manipülasyon yöntemi, bunun içerisinde kendi spesifik alanını kendisi yaratmıştır. Herhangi bir görüntüyü dijital olarak üretmekten ziyade bir tasarım olgusu olarak, düzenlemeler silsilesidir. İşlevsellik anlamında da bütün olarak her şey ile etkileşime geçebilmektedir. Bir başkasının yarattığı, diğer bir sanatçının kendisine özgü yorumu olabilmektedir. Özellikle postmodern anlayış esas alınarak değerlendirildiğinde manipülasyon; Kübizmin resimsel olarak amaçladığı, Dadaistlerin düşünce yapısı olarak uyguladığı bütün bu dağınık ve birbiri ardına gelmiş kavramların toplamıdır. Mekan ve figür olarak incelenen eserlerde sanatçıların yorumlarına bağlı olarak farklılıklar olsa da yöntem olarak hepsinde aynı uygulama vardır. Manipülasyon dünyada 1980 sonrası giderek tercih edilen bir yöntem olarak yaygın şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Mekan ve figür üzerinde daha çok uygulanmasındaki sebep ise insan, hayvan, iç veya dış mekan, hava perspektifi gibi kavramların olduğundan farklı algılatmanın oldukça etkili ve insanlar tarafından merak uyandıran bir karmaşada olmasıdır. Örneğin bir figürü olduğundan farklı algılatmak, insanların genel geçer kabul ettiği yargıları yıktığı için ilgi çekicidir. Zebraya özgü vücut deseninin zürafa üzerine uygulanması, mekan anlamında bir örnek verecek olursak, kapalı bir mekanın sonsuz derinlikte duvarlara sahip olması. Bütün bu uygulamalar fotoğraf yüzeyinde ufak düzeltmeler olarak başlamış olsa da günümüzde resimsel anlamda kullanılan etkin bir yöntem olma özelliğini kazanmıştır.

İncelenen sanatçılar arasında Bedri Baykam'ın

manipülasyonu, resim yüzeyinde anlamlı bir bütün oluşturacak şekilde parçalanmalar olarak uyguladığını görürüz. Her bir imge sanatçının anlatım diline bağlı olarak yüzeyde keskin hatları ile bırakılmıştır. Buna karşın Utku Varlık'ın çalışmalarında daha homojen karışımlarla yüzeye boyanın da yardımı ile yedirilmiş imgeler olarak görmek mümkündür. Hüseyin Elmas ise oluşturduğu kompozisyonlarda dijital görüntünün üzerinde boyanın gücünü daha çok hissettirmeyi amaçlamıştır. Bu yöntem izleyici ile resim arasında daha güçlü bir bağ kurulması yönünde etkin bir roldür. Adam Caldwell, Conor Harrington ve Hossam Dirar'ın çalışmalarında ise manipüle edilmiş bütün mekan ve figür imgeleri yüzeyde boya ile yapılmıştır. Bu resimlerde manipülatif etkiyi nihai sonuç olarak görmek mümkündür.

Günümüzde bir eser pek çok akım etkilerinde bulunmakla birlikte artık dijital teknolojiler sayesinde de yeni bir perspektif ile değerlendirilmektedir. Resim üretimine etki eden teknolojik aletler arasında baskı makineleri ve projeksiyonları sayabiliriz. İnsanoğlunun var olduğu ilk günden bu yana sanatsal kaygılarla sürekli, çizgi, şekil, yazı gibi kavramlar üretebilmiş ve sürekli geliştirmiştir. Sanatçılar buldukları dönemin getirisi olan her teknolojiyi kendilerine uygun biçimlerde kullanmışlardır. Bunlar kilise sanatında perspektif çizim aletleri, barok döneminde camera obscura, ve 20. yüzyıla gelindiğinde ise artık dijitale doğru devinen ve gelişen teknolojik unsurlar olmuştur. Sonuç olarak teknoloji bağlamında ortaya çıkan birçok yöntem gibi manipülasyon da mekan ve figürler üzerinde daha çok deneysel sanat eseri yaratımına destek niteliğindedir. Zaman açısından da oldukça etkin bir yöntem olma özelliği taşımaktadır. Manipülasyon ve dijital temelli çalışmalar genel olarak kabul edilen estetik kaygılar doğrultusunda plastik açıdan eksik bulunabilmektedir.

Manipülasyon, uygulama bağlamında oldukça hızlı ve yaratı sürecinde sanatçılar için sınırsız bir görsel kütüphane kaynağıdır. Elde edilmiş binlerce imaj anlatım diline bağlı olarak tekrar tekrar kullanılabilir, boya ve benzeri malzemeler yardımı ile plastik olarak da sanatçıların kişisel doyumlarına bağlı olarak ortaya çıkarılabilir. Bu özellikleri manipülasyonun avantajı olarak değerlendirebilirken; Günümüzde dijital temelli

çalışmaların izleyici ve eleştirmenler tarafından olumsuz karşılanması dezavantaj olarak kabul edilmekte ve pek çok sanatçı bu şekilde çalıştığını gizlemektedir.

KAYNAKÇA

ALTUNCU, Damla (2013). *Mekan Algısında Duyuların Etkisi/Manipülatif Mekanlar*. I. Ulusal Sanat, Sanat Tasarım ve Manipülasyon Sempozyumu Bildiriler Kitabı. 21-23 Kasım. Sakarya: İklim Ofset Etiket ve Matbaacılık, 115.

ANTMEN, Ahu (2008). *Mekan, Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, III. Cilt, 2779. İstanbul, Yem Yayın.

ÇOKOKUMUŞ, Benan (2013). *Dijital Görüntü Estetiği İçerisinde Resim Alanında Yeni İfade Biçimleri*. I. Ulusal Sanat, Sanat Tasarım ve Manipülasyon Sempozyumu Bildiriler Kitabı. 21-23 Kasım. Sakarya: İklim Ofset Etiket ve Matbaacılık, 89.

DİKMEN, Benal (2012). *Değişen Dünyada Kültür, Sanat ve Bilim İlişkisi*. Uluslar Arası Katılımlı Bilim ve Kültür Sempozyumu. 18-20 Nisan. Batman, 137.

ERTAN, Güler, SANSARCI, Emin (2016). *Görsel Sanatlarda Anlam Ve Algı*, 1. Basım, İstanbul, Alternatif Yayıncılık Limited.

FARTHING, Stephan (2015). *Sanatın Tüm Öyküsü*, (Çeviren: Firdevs Candil Çulcu). İstanbul, Hayalperest Yayınevi.

GEÇİM, Zafer (1989). *Sanayi Kongresi Bildirileri*, Makine Mühendisleri Odası, I. Cilt, Ankara, Model Ofset.

UĞURLU, Hakan (2008). *Teknoloji Sanat İlişkisi: Günümüzde Teknolojik Sanatların Amacı*. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 247-260.

TANSUĞ, Sezer (2008). *Çağdaş Türk Sanatı*. 8. Basım, İstanbul, Remzi Kitabevi.

SANAL KAYNAKÇA

Sanal-1: <http://www.hossamdirar.com/#!bio/c1za509.06.2014>.

GÖRSEL KAYNAKÇA

Resim-1: http://www.bedribaykam.com/bb/donemler_4d.html, Erişim Tarihi: 04.12.2017.

Resim-2: <https://www.pinterest.es/pin/513832638728604940/>, Erişim Tarihi: 02.02.2018.

Resim-3: <http://www.womeninthebible.net/women-bible-old-new-testaments/maacah-davids-wife/>

davids-wife/

Resim-4: [http://www.utkuvarlik.com/pPages/pArtist.aspx?paID=224&section=](http://www.utkuvarlik.com/pPages/pArtist.aspx?paID=224&section=130&lang=TR&bhcp=1&periodID=-1&pageNo=0&exhID=0)

[130&lang=TR&bhcp=1&periodID=-1&pageNo=0&exhID=0](http://www.utkuvarlik.com/pPages/pArtist.aspx?paID=224&section=130&lang=TR&bhcp=1&periodID=-1&pageNo=0&exhID=0), Erişim Tarihi: 08.04.2014.

Resim-5: Hüseyin Elmas Kişisel Fotoğraf Arşivi, 30.11.2017.

Resim-6: <http://poramoralarte-exposito.blogspot.com.tr/2017/02/adam-hunter-caldwell.html>, Erişim Tarihi: 26.12.2017.

Resim-7: <https://www.widewalls.ch/artist/conor-harrington/>, Erişim Tarihi: 26.12.2017.

Resim-8: <https://artodyssey1.blogspot.com.tr/2014/02/hossam-dirar.html?m=1>, Erişim Tarihi: 08.04.2014.

¹This Study has been presented as paper in 4. Asos International Fine Arts Congress